

I n h o u d

- Koploperproject Lappenvoort
- Waterberging in Overijssel
- Kaden opgehoogd

*Gedeputeerde Henk Bleker, met op de achtergrond de Hoge der Aa en de Noorderhaven (Groningen):
"Ik hoop dat de stadjes zich realiseren dat door de waterbergingsgebieden in de provincie de kans op wateroverlast voor hen kleiner wordt."*

In mei 2003 werd Henk Bleker gedeputeerde voor Landouw, Natuur en Water in de provincie Groningen. Wat ziet de nieuwe voorzitter van de Stuurgroep Water 2000+ op dit moment als zijn belangrijkste opdracht?

"Ervoor zorgen dat we goede maatregelen nemen tegen wateroverlast, zowel op korte als op lange termijn. Bij de planvorming en de uitvoering spelen gemeenten en belangenorganisaties een belangrijke rol. Ook mensen die direct betrokken zijn bij een maatregel, zoals de inwoners van een bergingsgebied, verdienen zo veel mogelijk kansen om mee te denken over hoe de inrichting van hun gebied het beste vorm kan krijgen. Dat niemand erop zit te wachten dat zijn directe omgeving tijdelijk onder water kan komen te staan is begrijpelijk, maar om alle inwoners van Groningen en Noord-Oost Drenthe tegen wateroverlast te kunnen beschermen zijn bergingsgebieden noodzakelijk. Inwoners van meer stedelijk gebied moeten zich dan ook realiseren dat zij er ook profijt van hebben dat het probleem elders wordt opgevangen. Ook het uitdragen van die boodschap is een verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Water 2000+."

Koploperproject Lappenvoort

Polders Lappenvoort, Glimmermade en Het Oosterland worden ingericht voor waterberging. De inrichting wordt gecombineerd met het herstel van de Drentse Aa. In de volksmond heet het project Lappenvoort. De polders Glimmermade en Het Oosterland horen er echter ook bij, het gebied is totaal zo'n 400 hectare. Een schoolvoorbeeld van hoe waterberging en natuurontwikkeling elkaar kunnen versterken.

Lappenvoort is de polder ten zuiden van het Paterswoldsemeer, tussen de Eelderflank en het Noord-Willemskanaal. Het gebied is, op een paar hobbyveestallen na, onbebouwd en bestaat uit weiland en natuur met een paar landbouwweggetjes en wandelpaden. Deze minimale bebouwing en infrastructuur, de lage ligging ten opzichte van de omgeving en de nabijheid van het Noord-Willemskanaal, maken het gebied geschikt voor waterberging. Lappenvoort kan worden ingezet tegen wateroverlast, onder meer in de stad Groningen, in een situatie die statistisch gezien eens in de honderd jaar voorkomt.

Natuurontwikkeling

De polder heeft niet alleen een waterbergingsfunctie. Het is door de provincies Groningen en Drenthe aangewezen als natuurgebied. Dat wordt op de langere termijn gerealiseerd, maar het begin is er. Want de inrichting van de polder wordt gecombineerd met het herstel van de benedenloop van de Drentse Aa. Dit deel van de beek dat de Oude Aa heet, loopt van het kanaal bij de Witte Molen naar het noorden tot aan de Meerweg ten zuiden van het Paterswoldsemeer, gelijk met de provinciegrens. Maar sinds de aanleg van het Noord-Willemskanaal in de 19e eeuw en de landbouwkundige ontwikkeling van de polder, heeft de Oude Aa z'n functie als beek verloren waardoor er van de beek niet veel meer over is dan een sloot.

Inrichting

De Drentse Aa wordt in een aantal stappen hersteld. Eerst wordt het deel van het Drents Plateau tot aan het Noord-Willemskanaal (de middenloop) weer aan de Oude Aa (de benedenloop) gekoppeld. Dit gebeurt met een soort dikke buis (een duiker) onder het kanaal door. De Oude Aa wordt uitgegraven en de grond die hierbij vrij komt wordt gebruikt om de bestaande kades op te hogen en om op een aantal plaatsen nieuwe kades aan te leggen. Vervolgens zorgt een nieuw gemaal aan de Meerweg voor de nodige stroming in de Oude Aa, en als het nodig is voor de afvoer van bergingswater. De Oude Aa en het omliggende poldergebied wordt zoveel mogelijk gevuld met water uit de Drentse Aa. Als blijkt dat dit niet voldoende is, kan het water via een zogenaamde inlaat* vanaf het Noord-Willemskanaal de polder in stromen. Van deze inlaat zal straks, behalve een waterplas, weinig te zien zijn, omdat deze vlak onder het oppervlak wordt aangelegd.

Aan de recreanten is ook gedacht. Er wordt een extra wandelpad aangelegd en de Witte Molen, bij de monding van de Drentse Aa bij het Noord-Willemskanaal, wordt gerestaureerd. Ook zijn er plannen voor een fietspad.

* De waterinlaat zal bestaan uit een petgat van ongeveer twee meter diep en een ondergrondse versteviging. Een petgat is een in een veengrond gegraven gat waar water in staat. Overtollig water uit het Noord-Willemskanaal dat de polder in stroomt, heeft een enorme kracht en neemt veel slib mee. Door het water via het petgat te laten stromen, is de snelheid er uit en krijgt een deel van het slib de kans te bezinken. Van de versteviging zal weinig te zien zijn omdat het voornamelijk onder water en onder de grond ligt. Om het water in noodsituaties doorgang te geven zal een graafmachine de inlaat open moeten graven.

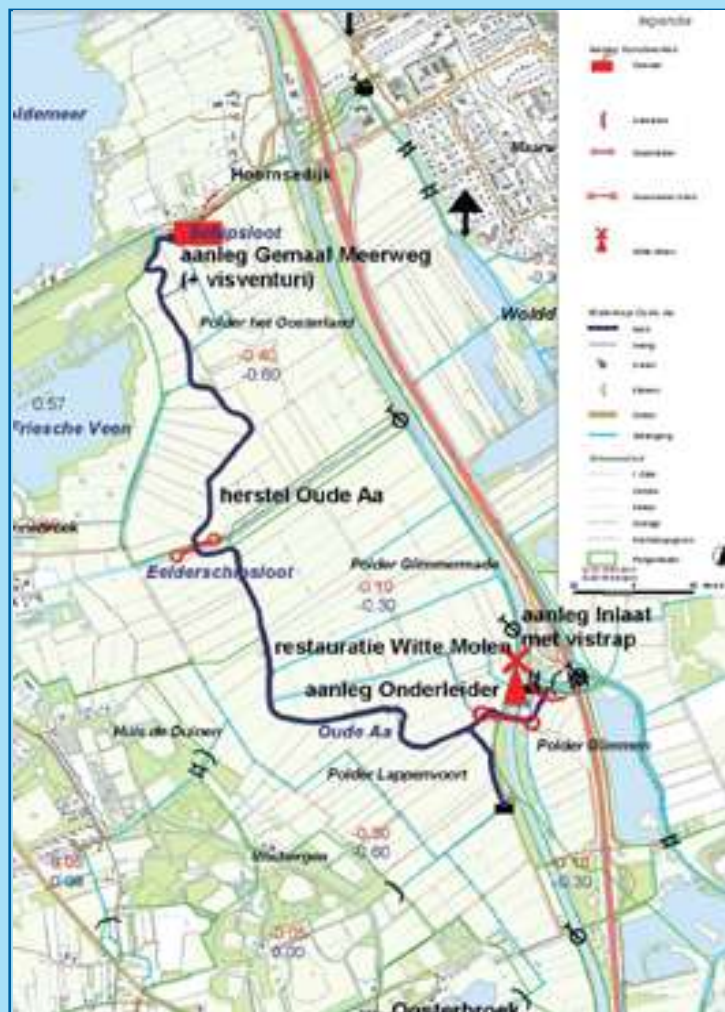
Historisch besef

De Drentse Aa wordt in de oude staat hersteld en kan daarmee ongewenste overstromingen in de middenloop van de beek beperken. Dit is nodig, want de overstromingen zorgen ervoor dat er voedselrijk water in een voedselarm gebied terecht komt, en dat verstoort de vegetatie. Het heeft ook te maken met historisch besef. Een mooie beek stroomt straks weer door het gebied heen en de bijbehorende flora en fauna herleven weer, net als vroeger. Verder wordt er in het kader de natuurontwikkeling van het totale gebied gekeken in hoeverre het straks in een natte periode weer kan onderlopen. Iets dat tot twintig jaar geleden regelmatig gebeurde.

Samenwerking

De inrichting van Lappenvoort wordt onder meer mogelijk gemaakt met subsidie van de ministeries van Verkeer en Waterstaat en VROM. Het is een van de vier van de ruim 250 projecten die geld krijgen om het water de komende jaren meer ruimte te geven. De uitvoer van het project is in handen van waterschap Hunze en Aa's, in samenwerking Staatsbosbeheer, Vereniging voor Natuurmonumenten, Waterschap Hunze en Aa's, Dienst Landelijk Gebied, de provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Tynaarlo en Haren. Naar verwachting is de polder over twee jaar ingericht. De natuurontwikkeling loopt langer door.

Ontwerp: waterschap Hunze en Aa's

Waterberging in Meene

Noord en Zuid Meene is de eerste bewoonde polder in ons land die ingericht is voor waterberging. De plannen van het waterschap stuitten op ongelof en weerstand bij de bewoners en grondeigenaren. Maar ondanks alles zijn ze er samen uitgekomen. In drie jaar tijd was het bergingsgebied klaar voor gebruik en zijn zowel haar bewoners als de inwoners van Coevorden en omstreken verzekerd van droge voeten.

De Vierde Nota Waterhuishouding gaf al in 1998 aan dat we voor de veiligheid van ons land het water meer ruimte moeten geven, bijvoorbeeld met meer bergingscapaciteit. Datzelfde jaar krijgen we in het Noorden te maken met extreem hoog water. Er ontstaat wateroverlast. Niet alleen in Groningen en Drenthe, maar ook in Overijssel. Het waterpeil van de Overijsselse Vecht loopt zo hoog op dat het stedelijk gebied van Ommen, Coevorden en Hardenberg bedreigd wordt. Het noodplan wordt uit de kast gehaald: het overtollige water opvangen in de aangrenzende polder Noord en Zuid Meene. Evacuatie dreigt voor de zes boerenbedrijven in het gebied. Gelukkig komt het niet zover, maar voor het waterschap was duidelijk dat de richtlijn uit de Vierde Nota om bergingsgebieden in te richten, snel uitgevoerd moest worden.

Geschrokken

Tot in de jaren vijftig stond de polder regelmatig onder water. Niet voor niets staan de oudere boerderijen er op een verhoging, een soort mini-terpen. Maar sinds de ruilverkaveling, toen er dijken om de polder heen gelegd zijn, kwam dit niet meer voor. De bewoners dachten dat ze veilig en droog woonden. Ze wisten niet van het noodplan waarin de provincies Drenthe en Overijssel de polder al hadden opgenomen als retentiegebied (berging) voor het geval de Vecht het toenemende hoge water niet meer aan zou kunnen. Het bericht dat het gebied en daarmee hun huis, land en boerderij waarschijnlijk onder water gezet werd, kwam daarom voor hen volledig uit de lucht vallen. Veehouder Drenten, die sinds de jaren tachtig met zijn gezin in Zuid Meene woont, vertelt hoe de bijna-evacuatie verliep. 's Middags om vier uur kwam de politie aan de deur met de boodschap dat de kans groot was dat we met een paar uur moesten vertrekken. Dat was behoorlijk schrikken. Waar moet je zo snel naartoe met tachtig koeien en zeventig pinken? Tijd om het huis te ontruimen was er niet. Gelukkig steeg het water diezelfde avond niet meer. Het duurde echter nog een week voordat het gevaar helemaal geweken was.'

Onderhandelingen

Toen de dreiging van het water voorbij was, heeft het waterschap een plan ontwikkeld om de polder in te richten voor waterberging. Dat plan was uitgangspunt voor het gesprek met de bewoners. 'We hadden geen keus,' vertelt Drenten. 'We wilden niet weer de dreiging van een evacuatie. Maar met de inhoud van de plannen waren we het niet eens. Daarover zijn we in onderhandeling gegaan, wat moeizaam verliep. We hebben een eigen adviseur in de arm genomen en uiteindelijk is het merendeel van onze wensen ingewilligd.' Tijdens de onderhandelingen werd duidelijk dat het waterschap iets te voortvarend begonnen was. Het gebied was nog niet opgenomen in het bestemmingsplan. Een vergunning voor de inrichting ontbrak daardoor. En dat maakte het onmogelijk de grondeigenaren, die buiten het gebied woonden, ertoe te bewegen grond te verkopen voor nieuwe dijken. Iets dat noodzakelijk was om het gebied geschikt te maken voor de waterberging. De onderhandelingen gebeurden volledig op basis van vrijwilligheid en dat kostte veel tijd. Ondertussen zat het waterschap met een enorme tijdsdruk, want de subsidiegever eiste dat het gebied voor het einde van 2001 ingericht was.

Het erf van een van de boerderijen in Zuid Meene wordt opgehoogd.

Als de polder onder water staat, blijven de boerderijen droog.

Inrichting

'We zitten nu veilig en de bewoners zijn, op een aantal puntjes in de afwerking na, tevreden met het resultaat', vertelt Drenten. 'De polder is zo ingericht dat we, als het land onder water staat, gewoon door kunnen gaan met onze bedrijfsvoering.' De toegangsweg is opgehoogd, net als de erven rond vijf boerderijen. Waar dat niet genoeg was, zijn ook kaden aangelegd. Een boerderij die na de ontwatering op het laagste punt van de polder gebouwd is, viel niet goed te beschermen. Die wordt afgebroken. De veehouder vertelt dat het huis, dat hij en zijn vrouw in 1985 naast de boerderij aan de voet van de terp hadden laten bouwen, herbouwd is. 'De kaden om ons huis zouden te hoog worden. De enige mogelijkheid was de grond onder het huis op te hogen en een nieuw huis te bouwen.' Er is afgesproken dat het waterschap alle directe en indirecte schade als gevolg van waterberging vergoedt. 'Over de planschade* gaan we in onderhandeling zodra het bestemmingsplan klaar is. Dan zal blijken of we wel of niet de dupe zijn geworden.' Drenten kan goed leven met de waterberging. 'We hebben in dit land nu eenmaal te maken met water en daar moeten we met z'n allen mee om zien te gaan.'

Met dank aan het waterschap Velt en Vecht.

Kadeverhoging: een van de maatregelen tegen wateroverlast

Na de wateroverlast in 1998 was voor iedereen duidelijk dat er iets gedaan moest worden en snel. De waterhuishouding kreeg extra prioriteit bij het bestuur en zo werd de Stuurgroep Water 2000+ opgericht. Het doel: een nauwere samenwerking tussen de waterschappen en de provincies in de strijd tegen wateroverlast. De Stuurgroep liet onderzoeken wat de beste maatregelen zijn. Er was ook meteen concreet werk aan de winkel: op het moment dat het laatste overtollige water zich terugtrok gingen de waterschappen en provincies aan de slag om zwakke plekken in de boezemkaden te versterken. Zijn de kades inmiddels weer 'waterbestendig'?

Noord-Willemskanaal

De kade ter hoogte van het Paterswoldsemeer, beter bekend als de Hoornse Dijk, is opgehoogd (van de Ketwich Verschuurbrug tot aan de Schipsloterbrug). Op een paar plaatsen was de grond niet geschikt voor kadeverhoging. Daar is een houten damwand geplaatst. Op de vier plekken waar Het Noord-Willemskanaal het Hoornse Diep doorkruist zorgen vier noodkleppen ervoor dat het water niet meer onbeperkt van het Noord-Willemskanaal het Hoornse Diep in kan stromen. Daarmee is het gebied tussen het kanaal en het meer beschermd.

Winschoterdiep en A.G. Wildervanckanaal

Langs het Winschoterdiep van Groningen tot aan Winschoten is 20 kilometer kade opgehoogd. Langs het A.G. Wildervanckanaal dat van Veendam naar het noorden tot aan het Winschoterdiep loopt, gaat het om 3,5 kilometer kade. Bij de kadeverhogingen zijn er voor een groot deel milieuvriendelijke oevers aangelegd. Dat betekent dat het land geleidelijk overgaat in het water. Ook zijn er een aantal plaatsen aangelegd waar wild het water makkelijk in en uit kan.

Er is begonnen met de zwakste kades, in Winschoten, Zuidbroek en Scheemda. Deze moesten in 1998 met zandzakken versterkt worden om een dijkdoorbraak te voorkomen.

Waar staan we nu?

Kadeverhoging is een maatregel die ons samen met andere maatregelen, zoals waterberging, kunnen beschermen tegen wateroverlast. Vergeleken met 1998 is de veiligheid verbeterd. Maar er moet nog veel gebeuren. De waterschappen komen binnenkort met een plan voor verdere kadeverhogingen.

Website over water bijna klaar!

Al maanden werkt de redactie van deze nieuwsbrief aan een website over het nieuwe waterbeleid in Groningen en Noord-Oost Drenthe. Begin 2004 gaat de watersite on-line. Als het werkelijk zover is, laten we u dit weten via de media. Wilt u hier persoonlijk bericht van krijgen? Stuur dan een e-mail naar: info@groningenleeftmetwater.nl of info@drentheleeftmetwater.nl. Zodra de site in de lucht is, laten we u dit weten via een antwoordmail.

De aanleg van een milieuvriendelijke oever in Scheemda, september 2000.

Door de hoge waterstand in het Noord-Willemskanaal stroomde het Hoornse Diep over. Het water liep zelfs over de Hoornse Dijk, het weggetje tussen het Noord-Willemskanaal en het Paterswoldsemeer.

Colofon

Nieuwsbrief Water 2000+, nummer 4, januari 2004

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de stuurgroep Water 2000+.

In de stuurgroep Water 2000+ werken de provincies Groningen en Drenthe, de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, Rijkswaterstaat Directie Noord-Nederland, LNV Noord, VROM Regio Noord, de Vereniging van Groningse Gemeenten en de Vereniging van Drentse Gemeenten samen aan verbetering van de waterhuishouding in Groningen en Noord-Oost Drenthe.

Redactie: werkgroep Communicatie Water 2000+

Vormgeving: provincie Groningen

Foto's: provincie Groningen, waterschap Noorderzijlvest, waterschap Velt en Vecht

Kaart: waterschap Hunze en Aa's

Adres

Stuurgroep Water 2000+

T.a.v. het secretariaat

Postbus 610

9700 AP Groningen

Tel: 050 - 316 45 30

E-mail: info@groningenleeftmetwater.nl of

info@drentheleeftmetwater.nl

